

Πρόλογος

Θα ήθελα να ξεκινήσω εξηγώντας στους φοιτητές που χρησιμοποιούν το βιβλίο αυτό γιατί θα πρέπει να παρακολουθήσουν μια σειρά μαθημάτων στις ερευνητικές μεθόδους και, σχεδόν σίγουρα, τον λόγο για τον οποίο είναι σημαντικό να πραγματοποιήσουν τη δική τους έρευνα. Όταν οι φοιτητές εγγράφονται σε ένα πανεπιστήμιο, έρχονται πάντοτε αντιμέτωποι με πληροφορίες σχετικά με την πορεία που θα ακολουθήσουν. Οι πληροφορίες αυτές αφορούν τα μαθήματα που θα έχουν σε κάθε στάδιο του προγράμματος σπουδών, αν έχουν μαθήματα επιλογής και πώς γίνεται η αξιολόγηση. Σε πολλά ιδρύματα, σίγουρα στο Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ), οι φοιτητές ενημερώνονται επίσης σχετικά με τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένεται να επιτύχουν. Αυτό όμως που παραλείπεται συνήθως είναι μια γενικότερη παρουσίαση των αρχών που διέπουν την πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Περιέργως ίσως, αυτές οι αρχές είναι κοινές σε πολλούς κλάδους, από τις θετικές επιστήμες μέχρι τις κοινωνικές επιστήμες και τις τέχνες. Ισχύουν σχεδόν πάντα στα προπτυχιακά προγράμματα παιδαγωγικών σπουδών. Και κατά την άποψή μου ως συγγραφέα αυτού του βιβλίου, η έρευνα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την τήρηση αυτών των αρχών.

Ένα προπτυχιακό πρόγραμμα καταρτίζει τους φοιτητές έτσι ώστε να μπορούν να αποκαλούνται με αυτοπεποίθηση «απόφοιτοι» και να αισθάνονται ότι τους αξίζει ο τίτλος αυτός. Γενικά, υπάρχουν τρία βήματα σε αυτή τη διαδικασία. Κάθε βήμα αποτελεί ένα σημαντικό στάδιο στην πορεία κάποιου μέχρι την αποφοίτηση. Το πρώτο είναι η *κατανόηση*. Αποδεικνύετε την ικανότητά σας να κατανοήσετε ένα θέμα, αναπαράγοντας τα επιχειρήματά σας, τις προοπτικές και τα στοιχεία τεκμηρίωσης με τα δικά σας λόγια. Αυτός είναι και ο λόγος που καλείστε να κάνετε εργασίες και να δώσετε εξετάσεις. Όσο προχωράτε στις σπουδές σας, η ανάγκη να δείξετε ότι καταλαβαίνετε γίνεται αλληλένδετη με μια άλλη αρχή στην οποία βασίζεται η αποφοίτησή σας, την *κριτική ικανότητα*. Αυτή έχει σχέση με το πόσο καλά εξασκούμε την κρίση μας. Η κριτική σκέψη αναπτύσσεται προσπαθώντας να κατανοήσουμε τον τρόπο που αξιολογούμε και κρίνουμε το περιεχόμενο ενός γνωστικού αντικείμενου, και η κριτική ικανότητα εκδηλώνεται μέσω της ποιότητας των επιχειρημάτων που διαμορφώνουμε. Το τελικό στάδιο για την αποφοίτηση είναι να αναπτύξετε την ικανότητα *παραγωγής γνώσης*. Αυτό μπορεί να συμβεί μόνο όταν ασκείτε κριτική σκέψη, όταν βλέπετε πού υπάρχουν κενά στις γνώσεις σας ή πού η κατανόησή σας είναι λανθασμένη!

Θα πρέπει να είναι σαφές πλέον σε ποιο πλαίσιο εντάσσεται ένα μάθημα για τις ερευνητικές μεθόδους. Είναι το κλειδί για το τελικό στάδιο της απόκτησης ενός πτυχίου. Το να είστε πτυχιούχος σημαίνει ότι, όπου και αν εργαστείτε, θα είστε σε θέση να επηρεάζετε τις εξελίξεις και ότι θα επιδιώκετε την αλλαγή. Δεν θα μπορείτε να το κάνετε αυτό χωρίς

να διεξαγάγετε σωστή έρευνα για να υποστηρίξετε τα επιχειρήματά σας. Το ίδιο ισχύει και όταν το ερευνητικό σας ταξίδι αρχίζει στο μεταπτυχιακό επίπεδο.

Γνωρίζω ότι ένα μάθημα για τις ερευνητικές μεθόδους δεν είναι το ίδιο ελκυστικό για όλους τους φοιτητές όσο ένα μάθημα για την εκπαιδευτική πολιτική ή τις ειδικές ανάγκες ή την ιδιότητα του πολίτη, αλλά να θυμάστε ότι η πανεπιστημιακή εκπαίδευση έχει σχεδιαστεί για να σας παράσχει τις διανοητικές και τεχνικές δεξιότητες για να διαμορφώσετε τον κόσμο. Το βιβλίο αυτό στοχεύει να σας βοηθήσει να αναπτύξετε την ικανότητα να το πετύχετε. Αναγνωρίζω, ωστόσο, ότι η εκμάθηση σχετικά με τις ερευνητικές μεθόδους και τον τρόπο χρήσης τους μπορεί να σας φανεί δύσκολη, οπότε γράφοντάς το είχα κατά νου ότι ένας φοιτητής μπορεί να τρομοκρατείται με τη σκέψη όχι μόνο ότι πρέπει να περάσει ένα μάθημα για τις ερευνητικές μεθόδους, αλλά και ότι θα πρέπει να παραγάγει ένα μικρό ερευνητικό έργο. Προσπάθησα να δω την έκφραση αυτή στο πρόσωπο και στα μάτια ενός φοιτητή, ώστε να διαπιστώσω αν οι ιδέες μου είναι κατανοητές. Προσπάθησα, επίσης, να γράψω το βιβλίο αυτό με τρόπο προσιτό και ευανάγνωστο. Δεν υπάρχει τίποτα πιο αγχωτικό από το να πρέπει να διαβάσεις έναν συγγραφέα που του αρέσει να δείχνει ότι ξέρει περισσότερο από το άτομο που μελετά το κείμενο. Υπάρχει, βέβαια, τεχνική ορολογία στο βιβλίο, η οποία όμως εξηγείται. Προσπάθησα, όπου ήταν δυνατόν, να περιγράψω το πλαίσιο αυτών που αναφέρω με πληροφορίες για κάποια από τα άτομα που σχετίζονται με τις τεχνικές και τις προσεγγίσεις. Θα μάθετε ότι η ιστορία της κοινωνικής και εκπαιδευτικής έρευνας βρίθκει επαγγελματικών αντιπαραθέσεων και προσωπικών φιλοδοξιών, καθώς και γνώσεων που έχουν προκύψει από τις προσπάθειες των ερευνητών. Προσπάθησα επίσης να δείξω τη χρησιμότητα των μεθόδων με παραδείγματα για το πώς και πού χρησιμοποιήθηκαν. Το μαθησιακό μοντέλο είναι επεξηγηματικό, αλλά ελπίζω ότι οι δραστηριότητες, οι μελέτες περίπτωσης και το διαδικτυακό υλικό που περιλαμβάνονται και έχουν αναπτυχθεί από τον Mike Radford θα κάνουν το βιβλίο λιγότερο θεωρητικό. Σίγουρα σκοπός μου ήταν να τραβήξω το ενδιαφέρον των φοιτητών εμπνέοντάς τους ενθουσιασμό για την έρευνα αλλά και την αίσθηση ότι μπορούν οι ίδιοι να κάνουν μια έρευνα.

Όπως είπα, όταν έγραφα αυτό το βιβλίο είχα στο μυαλό μου έναν φοιτητή, αλλά ποιος είσαι εσύ; Από ό,τι φαντάζομαι, είσαι κάποιος που μόλις τώρα ξεκινάει το ερευνητικό ταξίδι του. Μπορεί να έχεις ήδη κάνει έρευνα αλλού, ίσως στο σχολείο, αλλά η έρευνα εκείνη δεν σχεδιάστηκε έτσι ώστε να σου δώσει τη δυνατότητα να παραγάγεις μια μελέτη που θα μπορούσε να ενημερώσει και να διαμορφώσει τον κόσμο. Αυτό το ερευνητικό ταξίδι μπορεί να το ξεκινήσεις συνήθως σε ένα από τα εξής τρία στάδια. Πρώτον, μπορεί να είσαι προπτυχιακός φοιτητής που έχεις δηλώσει ένα μάθημα παιδαγωγικής. Δεύτερον, μπορεί να είσαι εκπαιδευόμενος εκπαιδευτικός ή νέος εκπαιδευτικός που επιθυμείς την περαιτέρω επαγγελματική ανάπτυξή σου. Τρίτον, ίσως παρακολουθείς ένα μεταπτυχιακό ή διδακτορικό πρόγραμμα ως μέσο προώθησης της σταδιοδρομίας σου, συχνά αφού έχεις ασχοληθεί επαγγελματικά με τη διδασκαλία για ένα χρονικό διάστημα. Αν και αυτά τα τρία αρχικά στάδια υποδηλώνουν αναπόφευκτα ότι κάθε άτομο θα έχει διαφορετικό επίπεδο γνώσεων, το πιθανότερο είναι να μην γνωρίζετε πώς γίνεται μια έρευνα με τον τρόπο που θεωρούν αποδεκτό και πειστικό άλλοι εκπαιδευτικοί και κοινωνικοί ερευνητές. Γι' αυτό τον λόγο, θεώρησα ότι έχετε ελάχιστες προηγούμενες γνώσεις και ότι, ειδικότερα στα μαθηματικά, οι γνώσεις σας περιορίζονται στην πρόσθεση, την αφαίρεση, τον πολλαπλασιασμό και τη διαίρεση. Οι προκλήσεις στις ερευνητικές μεθόδους (όπως και στα περισσότερα άλλα μαθήματα) αντιμετωπίζονται με τη λογική και τη δημιουργική σκέψη. Υπάρχει μια μαθηματική διατύπωση για να μπορέσετε να κάνετε το άλμα σε πιο προχωρημένα κείμενα και ακαδημαϊκές μελέτες, όπου οι στατιστικοί έλεγχοι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της επικοινωνίας.

Ποια ήταν λοιπόν η προσέγγισή μου; Η προσέγγισή μου βασίζεται στην πεποίθηση ότι κάτι που εξηγείται καλά είναι κατανοητό καλύτερα. Σκοπός μου είναι να καλλιεργήσω στους αναγνώστες τη σιγουριά που χρειάζεται να νιώθουν για να εκπονήσουν μια έρευνα. Το βιβλίο αυτό δεν παραθέτει κανόνες και συνταγές για τον τρόπο διεξαγωγής της έρευνας. Πιστεύω ότι ο ρόλος μου είναι να καλλιεργήσω την κατανόηση και την αυτοπεποίθησή σας ότι είστε σε θέση να κάνετε έρευνα έτσι ώστε όταν εφαρμόζετε τις γνώσεις σας στην αντιμετώπιση ενός ερευνητικού προβλήματος, να αναγνωρίζετε τις ευκαιρίες που σας παρουσιάζονται, την ελευθερία που έχετε να επιλέξετε μεθόδους και την ικανότητά σας να δικαιολογήσετε την ερευνητική σας πρακτική. Στη δεύτερη αυτή έκδοση είχα την ευκαιρία να αναμορφώσω ένα μέρος του υλικού και να εισαγάγω επικαιροποιημένες έρευνες και ερευνητικές ιδέες. Ως προς τη δομή, επέλεξα να διαμορφώσω διακριτά μέρη, που δεν υπήρχαν στην πρώτη έκδοση, προκειμένου να ενθαρρύνω τους φοιτητές και τους διδάσκοντες να χρησιμοποιήσουν το βιβλίο πιο ευέλικτα. Ενώ υπάρχει σαφώς μια γραμμική αφήγηση στο σύνολο του βιβλίου, οι αλλαγές σε κάθε κεφάλαιο που έχω εισαγάγει θα διευκολύνουν τη χρήση του ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο διδάσκεται ένα μάθημα. Δεν χρειάζεται να ξεκινήσετε από την αρχή και να συνεχίσετε μέχρι το τέλος. Κάθε κεφάλαιο και κάθε ενότητα σε κάθε κεφάλαιο μπορεί να διαβαστεί αυτόνομα. Το πρώτο μέρος περιγράφει το πλαίσιο για την εκπαιδευτική έρευνα. Εξετάζει τις συνέπειες της φιλοσοφίας και την ορολογία που χρησιμοποιούν οι ειδικοί στη μεθοδολογία έρευνας για να καταστήσουν την ερευνητική διαδικασία κατανοητή. Στις ενότητες αυτές παρεμβάλλονται συζητήσεις για διάφορες προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική έρευνα. Ορισμένοι τρόποι προσέγγισης της έρευνας είναι παγιωμένοι (όπως η ποσοτική/ποιοτική προσέγγιση), αλλά αυτό μπορεί να αλλάξει καθώς νέοι ερευνητές δράττονται της ευκαιρίας να αντιμετωπίσουν ένα ερευνητικό ερώτημα χωρίς να αισθάνονται την ανάγκη να δεσμευτούν από τις ερευνητικές συμβάσεις. Το δεύτερο μέρος εξετάζει τη διαδικασία συλλογής δεδομένων, και το τρίτο μέρος την ανάλυση δεδομένων. Κάθε κεφάλαιο χωρίζεται σε δύο ενότητες. Η μία, με τίτλο «Ερευνητική πρακτική», υιοθετεί, όπως δηλώνει και ο τίτλος της, μια προσέγγιση «πώς να» και η άλλη, με τίτλο «Ερευνητικό πλαίσιο», παρέχει κατευθύνσεις σε ζητήματα που πρέπει να λάβουν υπόψη οι ερευνητές πριν ξεκινήσουν την έρευνα στην πράξη.

Υπάρχουν ορισμένα βασικά μηνύματα στο βιβλίο τα οποία θα ήθελα να επισημάνω εδώ.

Πρώτον, σας παρουσιάζει μια σειρά ερευνητικών θέσεων, μεθόδων και προσεγγίσεων. Θα πρέπει να ξεκαθαρίσω ότι δεν υποστηρίζω καμία συγκεκριμένη σε βάρος των άλλων. Η θέση μου είναι ότι πρέπει να ασκείται την κριτική σκέψη σας για τον κόσμο και το ζήτημα που σκοπεύετε να ερευνήσετε για να κατανοήσετε τι κάνετε και πώς το κάνετε.

Δεύτερον, πιστεύω ότι όλοι οι ερευνητές θα πρέπει να έχουν ευρεία γνώση των ερευνητικών προσεγγίσεων ώστε να μπορέσουν να αναπτύξουν μια ερευνητική στρατηγική και έναν σχεδιασμό που να αρμόζει στις περιστάσεις.

Τρίτον, θέλω οι αναγνώστες να αισθάνονται σίγουροι για την ερευνητική τους προσέγγιση. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο κάθε κεφάλαιο αναφέρεται ξεχωριστά στο πλαίσιο και στην πρακτική. Οι ενότητες που αφορούν το πλαίσιο και το πρώτο μέρος ειδικότερα παρέχουν τα θεωρητικά επιχειρήματα για την αιτιολόγηση της ερευνητικής πρακτικής.

Τέταρτον, πολλοί αρχάριοι ερευνητές ανησυχούν άσκοπα για τις γνώσεις τους στα μαθηματικά και επομένως για την ικανότητά τους να χρησιμοποιούν ποσοτικές προσεγγίσεις. Το μόνο που θα χρειαστεί σε αυτό το βιβλίο να γνωρίζετε είναι (i) απλή αριθμητική, (ii) τη λογική που διέπει τους στατιστικούς ελέγχους και (iii) ότι τα μαθηματικά έχουν μια δική τους γλώσσα της οποίας το βασικό λεξιλόγιο μπορείτε να το μάθετε γρήγορα. Υπάρχουν πλέον τόσες εφαρμογές στο διαδίκτυο, που μπορείτε να κάνετε στατιστικούς υπολογισμούς με το πάτημα ενός κουμπιού.

Τέλος, το πιο σημαντικό ίσως μήνυμα είναι το εξής: Η έρευνα δεν είναι μόνο απολαυστική (πιστέψτε με!), αλλά και απελευθερωτική. Θα ανοίξει τους ορίζοντές σας φέρνοντάς σας σε επαφή με νέες ιδέες, δυνατότητες και τρόπους θεώρησης του κόσμου, θα σας δείξει τι μπορείτε να πετύχετε και θα σας δώσει την αυτοπεποίθηση να θέσετε τον πήχη ψηλά και να κυνηγήσετε ακόμη υψηλότερους στόχους.

Ο τρόπος με τον οποίο αποφάσισα να γράψω αυτό το βιβλίο είναι το προϊόν της μακρόχρονης εμπειρίας μου στη διδασκαλία των μεθόδων έρευνας στους φοιτητές. Δεδομένου ότι ο χαρακτήρας του φοιτητικού πληθυσμού έχει αλλάξει, το ίδιο έχει συμβεί και στην προσέγγισή μου. Ελπίζω ότι αυτό που έχω γράψει ανταποκρίνεται στις ανάγκες των σύγχρονων φοιτητών. Παρόλο που τα κείμενα και το πλαίσιο είναι δικό μου δημιουργήμα, έλαβα πολύτιμη βοήθεια από πολλούς ανθρώπους. Συγκεκριμένα, για την πρώτη έκδοση, θα ήθελα να αναφέρω τη Δρα Liz Browne (Πανεπιστήμιο Oxford Brookes), τη Helen Channon (Πανεπιστήμιο της Cumbria), τη Molly Cumming (Πανεπιστήμιο του Strathclyde), τη Δρα Lisa Lucas (Πανεπιστήμιο του Bristol) και τον Δρα Steve Strand (Πανεπιστήμιο του Warwick). Στους ανώνυμους κριτές τόσο της πρώτης όσο και της δεύτερης έκδοσης και σε όλους εκείνους που βρήκαν τρόπους να επικοινωνήσουν μαζί μου απευθείας, στέλνω επίσης τις ευχαριστίες μου. Θα ήθελα επίσης να εκφράσω τις ευχαριστίες μου πρώτα στην ομάδα του εκδοτικού οίκου Pearson που δημοσίευσε την πρώτη έκδοση. Την Catherine Yates, η οποία τόνιζε διαρκώς ότι κάτι γνώριζα από μεθόδους έρευνας, και στους επιμελητές μου, στον Stuart Pearce, του οποίου οι διαμαρτυρίες ότι «δεν ήταν αρκετά κατανοητό» αποκάλυψαν, από την άλλη, σημαντικές γνώσεις για τις μεθόδους έρευνας. Δεύτερον, τη Natalie Larkin, τη Victoria Bate και τη Vicky Parting, οι οποίες διαχειρίστηκαν τη μετακίνηση στον εκδοτικό οίκο Taylor & Francis και την επιτυχή παραγωγή αυτής της δεύτερης έκδοσης. Όλοι σας βοηθήσατε στη βελτίωση των *Μεθόδων Έρευνας στην Εκπαίδευση*. Οποιαδήποτε λάθη είναι δικά μου και μόνο.